

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kauppi, Niilo

Title: Demokratia on historian merkittävin innovaatio

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Kauppi, N. (2017, 11.4.2017). Demokratia on historian merkittävin innovaatio.
Politiikasta. <http://politiikasta.fi/demokratia-historian-merkittavin-innovaatio/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Mikä? Arkisto Videot Keskustelut Podcastit Toimitus Kirjoittajat Media

DEMOKRATIA ON HISTORIAN MERKITTÄVIN INNOVAATIO

11.4.2017

11.4.2017 POLITIIKASTA ARTIKKELIT, NIILO KAUPPI 4

Yrityksissä ja politiikassa puhutaan jatkuvasti innovaatioista, joiden toivotaan luovan hyvinvointia. Innovaatiopöhinässä meiltä jää huomaamatta, että hyvinvoinnin perustana on historian merkittävin innovaatio eli demokratia. Toimiakseen demokratia on kuitenkin aina osin keksittävä uudelleen.

Innovaatiosta voidaan vähitellen alkaa puhua aikamme megatrendinä, joka näyttäytyy yhteiskunnan kaikilla aloilla. Innovaatioita tai keksintöjä tavoitellaan tätä nykyä yrityksissä, politiikassa ja yliopistoissa. Niillä haetaan ratkaisua yhteiskuntaa vaivaaviin kiperiin ongelmiin, kuten ilmastonmuutokseen, syrjäytymiseen ja talouskasvun puutteeseen.

Siitä huolimatta, että innovaatiohuuma on levittäytynyt yhteiskunnan kaikille sektoreille, käsitys innovaatiosta perustuu kuitenkin edelleen pitkälti ajatukseen teknisestä kilpailukykyä parantavasta tuotteesta tai prosessista.

Marja Makarow, biokemian ja molekyylibiologian professori Helsingin yliopistossa, entinen Euroopan tiedesäätien ja Suomen akatemian pääjohtaja, valitsi viime vuonna Millenium-tekniologiapalkinnon. *Helsingin Sanomien* haastattelussa Makarowilta kysyttiin historian merkittävimmästä keksinnöstä tai innovaatiosta. Makarow vastasi, että se on demokratia.

Niilo Kauppi

Niilo Kauppi toimii FiDiPro-professorina Jyväskylän yliopistossa.

Selaa arkistoa

Venäjä
populismi
Euroopan unioni
demokratia
Retoriikka
Arviot
Turvallisuuspolitiikka
Yliopisto
Suomi
Terrorismi
Yhdysvallat
Ukrainan kriisi
Tutkimus
Vaalianalyysit
Maahanmuutto
Ranska
Ulkopolitiikka
Tasa-arvo
Media
Identiteetti

Uusimmat podcastit

"Kulttuurinen omiminen on valla...

KAISA AHVENJÄRVI

▶ 00:00

1. "Kulttuurinen omiminen on valla..." 16:28
2. "Mitä eurosta luopumisella tavoite..." 15:59
3. "Kulttuurinationalismi Suomen ja ..." 7:29
4. "Žižek: Terrorismin ja pakolaisuud..." 12:07
5. "Teuvo Hakkarainen - Raskaan sa..." 10:24

Makarow perusteli lyhyesti näkemystään sillä, että kyseinen keksintö ”mahdollistaa kaiken, kuten hyvinvoinnin yhteiskunnassamme”. Mikä sai ansioituneen luonnontieteilijän valitsemaan demokratian, eikä esimerkiksi tulta, pyörää tai geeniteknologiaa? Ovathan nämäkin kiistatta hyvinvoinnin edellytyksiä yhteiskunnassa.

Kaikki julkaistut podcastimme löytyvät [omalta sivultaan](#).

Painavasta puheenvuorosta huolimatta Makarow ei tarkemmin eritellyt näkemystään, mikä johtunee lehtihaastattelun asettamista rajoituksista. Makarowin valinta nostaa esiin demokratia historian merkittävimpiä innovaationa poikkeaa kuitenkin siinä määrin radikaalisti totutusta puheesta innovaatioista, että se ansaitsee jatkotarkastelua. Otan tässä puheenvuorossa oikeuden esittää viisi perustelua, jolla voi puolustaa hänen valintaansa.

Globaali innovaatio

Ensinnäkin demokratiaa voi pitää kaikkien aikojen keksintönä siksi, että se on todellinen globaali keksintö. Tätä voi tavallaan pitää terveen järjen vastaisena argumentti: suomalainen demokratia ei ole sisäkutoinen vaan globaali ilmiö, joka on riippuvainen siitä, mitä tapahtuu sen ulkopuolella.

Demokratiaa ei ole Suomessa ilman demokratiaa muualla.

Asian voi myös sanoa niin, että demokratiaa ei ole Suomessa ilman demokratiaa muualla. Demokratia Suomen ulkopuolella on suomalaisen demokratian olemassaolon ennakkoehto. Suomi voi vaikuttaa demokratian kehitykseen kehittämällä omasta puolestaan demokraattisia arvoja ja käytänteitä, demokraattista kulttuuria.

Taustan tälle väitteelle antaa se toteamus, että on olemassa globaaleja kulttuurisia ja organisatorisia malleja, joita Suomessakin seurataan. Suomi on osa globaalia maailmaa.

Televisiosta on voinut viime aikoina [seurata](#) suomalaista *Presidentti*-nimistä ohjelmaa. Lehdissä on kritisoitu sitä, että ohjelma vain kopioi amerikkalaisia malleja. Se ei ole originellia, suomalaista. Suomalaisen pitäisi selvästi erottua muista, mieluummin ruotsalaisesta.

Samalla kuitenkin ymmärretään, että Suomi on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa tietyt hallintasuhteet, länsimaisen tai pohjoisen pallonpuoliskon formaatin ja ohjelmien dominanssi, on keskeinen osa todellisuutta.

Yliopistomaailmassa on samanlaisia trendejä: maailmaa dominoi länsimainen malli, joka toimii esikuvana ja jota muut kopioivat. Kyse on kulttuurihegemoniasta.

Poliittisessa maailmassa tilanne on monessa suhteessa aivan sama. Demokratia on osa tätä samaa kuvaa. On kansainvälisiä malleja, ja paikallisia sovellutuksia. Demokratia on samaan aikaan universaali ja paikallinen ilmiö. Samoin kuin nationalismi se on transnationaalinen keksintö.

Miksi Suomessa on demokratiaa? Siksi koska demokratia on olemassa muualla. Miksi Suomessa haastetaan demokratiaa? Siksi koska sitä haastetaan muualla.

Eli Suomi on orgaanisesti kytköksissä laajempiin poliittisiin prosesseihin.

Suomi on orgaanisesti kytköksissä laajempiin poliittisiin prosesseihin.

Samaa voi sanoa äärioikeiston noususta, boteista ja tietokoneohjatusta propagandasta sekä monesta muusta suomalaisena pidetystä poliittisesta ilmiöstä. Eli Suomi on osa laajempia prosesseja samaan aikaan kun sen pitäisi jotenkin erottua muista, olla suvereeni tai itseriittoinen.

EU:sta on viimeisten vuosikymmenten aikana muodostunut toinen koti Suomen poliittiselle järjestelmälle. Tämä luo uusia haasteita demokraattiselle hallinnalle, sillä nyt tärkeitä suomalaisia päätöksiä tehdään Brysselissä, Strasbourgissa ja Luxemburgissa.

Yksi ongelma on, että poliittinen kieli ei seuraa poliittisen vallan muutoksia. Puhutaan edelleenkin niin, että Suomi olisi vain Suomi. Toisaalta, suomalaista demokratiaa voidaan nyt kehittää eurooppalaista demokratiaa kehittämällä. Kyseessä on interaktiivinen prosessi.

Sosiaalista oikeudenmukaisuutta

Toinen perustelu sille, miksi demokratia on kaikkien aikojen tärkein keksintö, liittyy sen sosiaaliseen muotoon sanan varsinaisessa merkityksessä. Se on keksintö, joka vaikuttaa myönteisesti ihmisten elämään vastaten heidän sosiaalisiin tarpeisiin.

Se on ei-kaupallinen, ei-voittoa tavoitteleva keksintö. Kukaan ei omista demokratiaa, siihen ei ole kenelläkään yksinoikeutta, monopolia eikä myöskään patenttia. Sen kehittymistä eivät ohjaa taloudelliset intressit. Ohjelmointikielellä sanottuna se on avoin lähdekoodi, kukin laittaa siihen oman panoksensa ja muokkaa sitä, tietyn rajoituksin.

Ohjelmointikielellä sanottuna demokratia on avoin lähdekoodi.

Demokratia avoimena lähdekoodina tarkoittaa, että jokaisen sukupolven on keksittävä se uudestaan omien kokemustensa ja ajan haasteiden kautta. Demokratia on kuin ajaisi polkupyörällä. On poljettava koko ajan. Jos lakkaa polkemasta, kaatuu.

Tänä päivänä näitä demokratian haasteita ovat äärioikeisto, eriarvoisuus ja digitalisaatio. Eri tavoin ne kaikki rajoittavat avointa ratkaisujen etsimistä yhteisille ongelmille.

Esimerkiksi digitalisaatio ja moderni teknologia tuntuvat usein olevan hyvän ja pahan tuolla puolen, **Nietzscheä** lainatakseni. Mutta myös niillä on hyviä ja huonoja vaikutuksia. Yhtäältä ne saattavat auttaa julkisten palvelujen kehittämisessä, toisaalta keskittää taloudellista ja poliittista valtaa ja eriarvoistaa yksilöitä.

Teknologia on myös käynyt läpi demokraattisia ja epädemokraattisia prosesseja, sillä erilaiset teknologiat edellyttävät erilaisia hallinnan muotoja. Usein tätä puolta ei haluta nähdä vaan ajatellaan, että teknologia on poliittisesti neutraalia ja sillä ei ole vaikutuksia demokratiaan.

Demokratia immateriaalisena keksintönä, joka on ristiriitaisesti jatkuvasti keksittävä uudestaan, kuvastaa sitä, että demokratia on ikihaaste, johon ei ole olemassa lopullista ratkaisua.

Se lakkaa olemasta avoin lähdekoodi silloin, kun joku esittää sille lopullisen ratkaisun – kuten eräät ovat historian saatossa yrittäneet tehdä –, kun sitä ei voida enää kehittää tai kun sen kehitys keskeytetään monopolisaation seurauksena.

Koska demokratia on julkinen, kollektiivinen, tai vielä yhteisöllinen keksintö, jokaisen meistä yhteisön jäsenenä on käytävä itsessämme nämä haasteet läpi ja löydettävä niihin vastaukset, jotka vastaavat demokratian periaatteita, etenkin julkisuutta ja avoimutta.

Jokainen meistä kansalaisena joutuu käymään läpi saman kasvuprosessin, jonka meidän yhteisömme on käynyt läpi.

Eräässä mielessä jokainen meistä kansalaisena joutuu käymään läpi saman kasvuprosessin, jonka meidän yhteisömme on käynyt läpi. EU:ssa olemme nähneet, että näitä periaatteita ei noudateta kaikkialla. Demokratian yksi peruspilareista, sananvapaus, on uhattuna Unkarissa ja Puolassa. **Viktor Orbán** on viime aikoina ottanut maalitaulukseen **George Soroksen** avoimen yhteiskunnan säätiön.

Myös maissa, jotka ovat merkittävästi kehittäneet nykyistä modernia demokratiakäsitystämme, kuten Ranskassa, vapaa lehdistö on jatkuvan manipulaation ja painostuksen kohteena. Poliittiset ja taloudelliset intressit pyrkivät kontrolloimaan julkista sanaa.

Ranskassa todellisesti riippumattomia lehtijulkaisuja on enää muutama jäljellä. Myös oikeuslaitos joutuu jatkuvasti kamppailemaan itsenäisyytensä puolesta. Tässä suhteessa **Marine Le Penin** valinta presidentiksi saattaa olla suurin ranskalaista demokratiaa koskeva uhka sitten toisen maailmansodan.

Näin ollen olisi virhe ajatella, että demokratia voidaan saavuttaa lopullisesti, että se on pysyvä olotila, että se ei edellyttäisi jatkuvaa ylläpitoa.

Universaalia hyvää

Kolmanneksi demokratian valintaa maailman merkittävämmäksi innovaatioksi voi perustella sillä, että se on universaali hyvä. Käyttääkseni sosiologi **Pasi Falkin** aikanaan heittämää suomenkielistä termiä, demokratia ei ole hyödyke vaan hyväke.

Jos löytäisimme valtamereistä saaren, jossa asuu kivikautinen heimo, niin heille välittömästi annettaisiin demokratian ulkoiset tunnusmerkit, instituutiot kuten

eduskunta, presidentti, vapaa lehdistö, vaalit ynnä muut.

Kaikki haluavat olla demokraattisia, eritoten diktaattorit.

Demokratia on modernin yhteiskunnan ja kehityksen symboli. Kaikki haluavat olla demokraattisia, eritoten diktaattorit. Valko-Venäjällä ja Pohjois-Koreassa pidetään säännöllisin väliajoin vaalit. Jopa siellä käydään läpi demokratian pakolliset, ulkoiset liikkeet. Demokratia universaalina hyvänä antaa itsevaltiaalle uskottavuutta, jota hän ei muuten saisi. Tai ainakin näin hän kuvittelee.

Joskus on vaikea erottaa toisistaan demokratia koristuksena ja yhteisön ja yksilöiden itsehallintana. Unkarissa näiden sekoittaminen toisiinsa on osa hallitsevien klikkien valtastrategiaa.

Rauhanomainen ratkaisumalli

Neljäs perustelu demokratian arvostamiselle on se, että demokratia on ihmisyhteisöjen ongelmien rauhanomaisen ratkaisun malli, jossa seurataan proseduureja tai menettelytapoja. Se on **Immanuel Kantin** termiä käyttäkseni ohjaava idea, kuten tähti taivaalla, jota merenkulkijat seuraavat löytääkseen tiensä satamaan. Sitä ei voi saavuttaa, mutta se organisoi yhteiset voimat ja ponnistukset tiettyyn arvolatautuneeseen suuntaan.

Kreikkalainen valtiomies **Perikles** ilmaisi tämän proseduurin perusidean **Thukydideksen** *Peloponnesolaissodissa*:

”Ylintä päätösvaltaa käyttää kansankokous. Järjestelmässämme päätösvalta kuuluu monille eikä harvoille. Lakimme takaavat kaikille yhtenäiset oikeudet, me noudatamme lakeja, etenkin niitä, jotka suojelevat sorrettuja”.

Tämä oli siihen aikaan vallankumouksellinen ajatus. Aiemmin kuninkaat ja papit olivat päättäneet kansan asioista. Eli kohtalo tai jumalten puuttuminen ihmisten asioihin korvautuu kansan, tai sen edustajien, omalla toiminnalla ja järjenkäytöllä, julkisella debatilla ja keskustelulla.

Tämä yksinkertainen mutta hyvin vaativa periaate johdattaakin viidenteen perusteluun, miksi demokratia on kaikkien aikojen tärkein keksintö.

Skeptismin eli epäilyn perintö

Demokratia, tiede ja filosofia kehittyivät suurin piirtein samoihin aikoihin samassa paikassa. Ne jakavat saman tietoteoreettisen perustan. Mitään ei otettu annettuna, kaikki voitiin asettaa kyseenalaiseksi antiikin aikana kehittyneen skeptismin tai epäilyn lähtökohdista.

Tiede ja demokraattinen päätöksenteko noudattivat samaa periaatetta: avoimuuden ja väittelyn kautta löydettiin ratkaisut ongelmiin, olivat ne sitten sodan julistus tai planeettojen liikkeet.

Vaikka todellisuus on tietenkin paljon sotkuisempi, niin ainakin ideaalina paras argumentti voittaa. Kärjistäen voi sanoa, että tiedettä siten kuin me sen

tuntemme tänään ei olisi olemassa ilman demokratiaa. Molempien perusta on samankaltaisessa avoimessa lähdekoodissa.

Tiedettä siten kuin me sen tuntemme tänään ei olisi olemassa ilman demokratiaa.

Thukydideksen historiankirjoitus noudatti myös samaa kaavaa: häntä kiinnosti vallankumouksellisessa historian kirjoituksessaan inhimillisen toiminnan syiden ja motiivien vuorovaikutus. Tämä oli uutta.

Dissonanssia ja ristiriitoja syntyy silloin, kun maallinen auktoriteetti yrittää ohjata ja kontrolloida tiedettä ja sen tavoitteita. Tästä varoitti jo Kant. Historia on myös osoittanut millaista ”tiedettä”, **Lyсенkon** biologiasta erilaisiin rotuoppeihin, autoritaariset järjestelmät ovat tuottaneet. Demokratian kulttuurin kehittäminen ei siten ole ristiriidassa tieteen vapauden vaalimisen kanssa, pikemminkin päinvastoin.

Demokratiaa voidaan kehittää vain sen omilla ehdoilla, taistelemalla avoimuuden, tasa-arvon, reiluuden ja julkisuuden puolesta, kaikilla rintamilla, Suomessa yhtä hyvin kuin Brysselissä. Ehkä suurin turvallisuushäikä ei ole niinkään ulkoinen vaara, kuten sotilaallinen hyökkäys tai ilmastonmuutos, vaan se, että näiden periaatteiden puolesta lakataan toimimasta, siis lakataan polkemasta.

Uusien väestöryhmien kotouttaminen Suomeen tai uusien teknologioiden haasteet ovat tällaisia muutostekijöitä, joihin pitää aktiivisesti etsiä demokraattisia vastauksia. Sillä vain tuottamalla uusia demokraattisia käytänteitä voidaan suojella demokratiaa avoimena lähdekoodina.

Miksi sitten demokratia on kaikkien aikojen tärkein keksintö? Siksi, koska se on globaali sosiaalinen innovaatio, joka avoimena lähdekoodina edustaa proseduaalista universaalia hyvää ja uskaltaa asettaa kaiken epäilyksen kohteeksi.

Teksti perustuu Jyväskylän yliopistossa 23.3.2017 Suomi 100 - demokratiaseminaarissa pidettyyn puheeseen ”Demokratia Euroopan unionissa ja transnationaalisenä innovaationa”.

Niilo Kauppi toimii FiDiPro-professorina Jyväskylän yliopistossa.

Lisää aiheesta

Uudet osallistumisen tavat saattavat heikentää dem...

Aktiivisuus on valtaa kuntopoliitikassa

Vaaliheväinen Unkari, tuo iloinen eurooppalainen m...

Sote uhkaa vahvistaa poliittisen osallisuuden eriy...